

VIOLENȚA ÎMPOTRIVA ANIMALELOR. ANALIZA LEGISLAȚIEI. PERSPECTIVĂ CRIMINOLOGICĂ

Alexandra-Maria SILION

Facultatea de Drept

Academia de Studii Economice din București

Abstract

The main object of this paper is to make brief considerations regarding violence against animals as a crime and, at the same time, as a criminological factor.

In the following we will analyze the provisions on the chosen subject and we will highlight both the reasons why we need legislation in this regard and the effects of such crimes.

Keywords: *animal protection in criminal law, causes and effects of violence against animals, criminological links between animal cruelty and human cruelty, development of animal protection legislation.*

1. Introducere

Problematica violenței împotriva animalelor este de un real interes în contextul în care acest fenomen are un impact semnificativ atât pentru persoanele implicate efectiv în desfășurarea unor astfel de activități, cât și pentru alți membrii ai societății – cum ar fi persoanele care dețin animale ultragiutate – și societate în ansamblul său, în contextul în care neproliferarea violenței, în orice formă ar apărea aceasta, este un deziderat constant.

Deși violența împotriva animalelor este prezentă în mod constant în viețile noastre¹ și în multe alte țări, subiectul prezintă interes pentru juriști, psihologi, criminologi deopotrivă, în România nu există prea multe cărți, articole sau lucrări scrise despre această temă.

Având în vedere actele normative în vigoare, considerăm că este rolul doctrinei de a *forța mâna legiuitorului* și de a încerca să schimbe ceva în situația de față.

---

¹ Spre exemplu: <https://www.stirilekanald.ro/doi-tineri-au-fost-retinuti-dupa-ce-au-batut-cu-bestialitate-un-caine-20215695>, link accesat la data de 20.05.2022.

Pentru a oferi o serie de scurte definiții, arătăm că prin rele tratamente înțelegem comportament brutal, abuz în utilizarea animalelor, supunerea animalelor la eforturi inutile, precum și neasigurarea unui adăpost corespunzător, a hranei și a apei suficiente, a îngrijirii și atenției și a asistenței medicale.

Cruzimile se referă la o multitudine de acțiuni, dintre care: uciderea intenționată a animalelor, practicarea tirului pe animale, organizarea luptelor între/cu animale, abandonarea și alungarea unui animal a cărui existență depinde de îngrijirea omului, maltratarea și schingiuirea animalelor, provocarea de suferințe fizice sau psihice, folosirea de animale pentru expoziții, spectacole, publicitate, realizare de filme și în scopuri asemănătoare, dacă aceste activități le provoacă suferințe fizice și psihice, afecțiuni sau răniri etc.

2. Sediul materiei

a. Cadrul legal al violenței împotriva animalelor este constituit de Legea nr. 205/2004 republicată, cu modificările și completările ulterioare, privind protecția animalelor².

Așa cum se arată la art. 1 alin. (1) din acest act normativ, acesta „reglementează măsurile necesare pentru asigurarea condițiilor de viață și bunăstare ale animalelor cu sau fără deținător”.

În legea amintită mai sus găsim obligațiile deținătorilor de animale³, sensul unor termeni, condiții privind comerțul cu animale, transportul animalelor, precum și folosirea acestora în scop publicitar, în spectacole, expoziții, competiții și manifestări similare, dar și sancțiuni pentru faptele incriminate.

b. De asemenea, la art. 25 din Legea nr. 205/2004 republicată, cu modificările și completările ulterioare, regăsim și norme prin care se asigură posibilitatea tragerii la răspundere penală a persoanelor care comit acte de violență asupra animalelor⁴.

---

² Republicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 320 din 30 aprilie 2014.

³ La art. 3 din actul normativ menționat se arată, spre exemplu, că „Deținătorii de animale au obligația de a asigura aplicarea normelor sanitare veterinare și de zooigenă privind adăpostirea, hrănirea, îngrijirea, reproducția, exploatarea, protecția și bunăstarea animalelor.”

⁴ Art. 25 - (1) Constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă:

a) intervențiile chirurgicale destinate modificării aspectului unui animal sau altor scopuri necurative, cum ar fi codotomia, cuparea urechilor, secționarea corzilor vocale, ablația ghearelor, coltilotul ciocului și dinților;

b) despărțirea puilor de mamă până la vârsta de minimum opt săptămâni de viață în vederea comercializării, exceptând îndepărtarea puilor de mamă înainte de perioada minimă specifică speciei pentru înțărare;

c) folosirea de animale vii pentru dresajul animalelor sau pentru a le controla agresivitatea, dacă le creează suferință.

Privind din perspectivă istorică evoluția acestei norme constatăm că până la ultima modificare adusă legii, uciderea animalelor, cu intenție, fără drept putea fi sancționată inclusiv cu amendă, această infracțiune fiind incriminată în aceeași manieră cu rănirea sau schingiuirea animalelor⁵.

Făcând o comparație cu infracțiunile împotriva persoanei, nu vedem logica utilizată de legiuitor atunci când a prevăzut o răspundere penală identică pentru comiterea a două fapte diferite, cu un impact și cu urmări incomparabile.

În cazul infracțiunilor contra persoanei există o diferență de regim juridic între omor, spre exemplu și lovirea sau alte violențe. Ei bine, considerăm că și în cazul animalelor ar trebui să existe o astfel de distincție între uciderea unui animal și rănirea sa.

Această aberație legislativă a fost, din fericire, foarte recent, corectată prin Legea nr. 138/2022 pentru modificarea și completarea Legii nr. 205/2004 privind protecția animalelor⁶.

---

(2) Constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la un an la 5 ani sau cu amendă:

a) folosirea animalelor sălbatice aparținând subîncręgăturii vertebrate, indiferent de gradul de îmblânzire, născute în captivitate sau capturate din natură, în spectacole de circ, circuri ambulante, caravane și trupe de artiști ambulanti, precum și în orice alte tipuri de spectacole similare;

b) folosirea armelor cu tranchilizant asupra animalelor în alte situații decât pentru imobilizarea acestora;

c) practicarea tirului pe animale domestice sau pe animale sălbatice captive;

d) rănirea cu intenție a animalelor.

(3) Constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 2 la 7 ani:

a) uciderea animalelor, cu intenție, fără drept;

b) schingiuirea animalelor;

c) organizarea de lupte între animale sau cu animale;

d) zoofilia.

(4) În cazul condamnării pentru una dintre infracțiunile prevăzute la alin. (1) și (2), instanța poate dispune ca pedeapsă complementară interdicția de a deține animale pentru o perioadă de la un an la 5 ani.

⁵ Astfel, potrivit art. 25 în forma anterioară Legii nr. 138/2022 „(1) Constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la un an sau cu amendă:

a) uciderea animalelor, cu intenție, fără drept;

b) practicarea tirului pe animale domestice sau pe animale sălbatice captive;

c) organizarea de lupte între animale sau cu animale;

d) folosirea de animale vii pentru dresajul animalelor sau pentru a le controla agresivitatea;

e) rănirea sau schingiuirea animalelor;

f) intervențiile chirurgicale destinate modificării aspectului unui animal sau altor scopuri necurative, cum ar fi codotomia, cuparea urechilor, secționarea corzilor vocale, ablația ghearelor, coltilotul ciocului și dinților.

g) folosirea animalelor aparținând subîncręgăturii vertebrate, indiferent de gradul de îmblânzire, născute în captivitate sau capturate din natură, în spectacole de circ, circuri ambulante, caravane și trupe de artiști ambulanti, precum și în orice alte tipuri de spectacole similare.

(2) În cazul condamnării pentru una dintre infracțiunile prevăzute la alin. (1), instanța poate dispune ca pedeapsă complementară interdicția de a deține animale pentru o perioadă de la un an la 5 ani.”

⁶ Publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 484 din 16 mai 2022.

Prin intermediul acestei intervenții atât conținutul, tipul de pedeapsă, cât și limitele pedepselor pentru infracțiunile contra animalelor au fost modificate și majorate.

Prin urmare, nu mai este prevăzută pedeapsa alternativă a amenzii în cazul infracțiunilor de ucidere, cu intenție, fără drept, schinguire a animalelor sau în cazul zoofiliei și al organizării de lupte împotriva animalelor. Aceste fapte sunt în prezent sancționate cu închisoare de la 2 la 7 ani.

De asemenea, a fost introdusă pentru prima oară în legislația națională zoofilia, fiind catalogată ca un act distinct de cruzime împotriva animalelor și sancționată la același nivel cu uciderea animalelor.

Deși observăm clar un progres în această materie, mai sunt încă lucruri care ar trebui clarificate, cum ar fi resorturilor care au determinat legiuitorul să prevadă faptul că infracțiunea de ucidere a unui animal are aceleași limite speciale de pedeapsă ca infracțiunea de ucidere a două animale, spre exemplu, sau motivul pentru care actul decisiv asupra unui animal, uciderea acestuia, este sancționat la fel ca actul de zoofilie.

În plus, legiuitorul luând în considerare „acceptiunea socio-juridică a violenței”⁷, referindu-ne la fapte prevăzute de legea penală care în anumite condiții sunt justificate, a statuat că nu constituie infracțiune fapta persoanei de rănire sau ucidere a unui animal ca reacție la atacul acestuia și nici sterilizarea animalelor.

3. Locul animalelor în societate

a. Încă din dreptul roman, animalele (în special vitele) erau considerate lucruri și, prin urmare, bunuri (*res*). Bunurile reprezentau lucrurile care puteau face obiectul dreptului de proprietate. Tot începând cu acea perioadă, patrimoniul unei persoane putea conține *familia* (sclavii) și *pecunia* (vitele). O clasificare a bunurilor care datează din epoca Legii celor XII Table și care prezintă importanță pentru subiect era aceea care împărțea bunurile în *res mancipi* (cele prețioase, cum ar fi pământul, vitele, scalvii) și *nec mancipi* (lucrurile mai puțin importante, cum ar fi banii, care pe atunci nu aveau o valoare mare)⁸.

În dreptul civil actual, animalele încă sunt considerate bunuri, asupra lor putând exista drepturi patrimoniale⁹. În plus, există mai multe reglementări din care reiese asimilarea animalelor cu lucrurile prin regimul lor juridic aproape

⁷ T. Manea, H.-Ș. Tiugan, *Criminologie*, Editura ASE, București, 2021, p. 125.

⁸ E. Molcuț, *Drept privat roman: terminologie juridică romană*, ediție revăzută și adăugită, București, Editura Universul Juridic, 2011, p. 107-108.

⁹ Spre exemplu, la art. 548 alin. (2) Cod civil se arată că „Fructele naturale sunt produsele directe și periodice ale unui bun, obținute fără intervenția omului, cum ar fi acelea pe care pământul le produce de la sine, producția și sporul animalelor.”

identic, cum ar fi răspunderea pentru prejudiciile cauzate de animale¹⁰ și asemănarea ei cu răspunderea pentru prejudiciile cauzate de lucruri.

b. Exceptând sfera dreptului, pentru societate animalele au un rol diferit în funcție de viziunea fiecărei persoane.

Animalele pot fi privite ca „**instrumente**” de apărare (pentru persoanele din mediul rural, care stau la curte și își iau un câțel pentru a alunga diferite alte animale sălbatice), de pază (câinii care supraveghează stânele de oi) sau de transport (caii care sunt puși la căruță).

În schimb, pentru persoanele care lucrează la crescătorii sau abatoare, animalele reprezintă **marfă** sau **mașini**.

Pentru persoanele din mediul rural, animalele pot fi privite ca o **pacoste**.

Lipsa educației și a cunoștințelor despre acest domeniu conduce la aruncarea animalelor în ape¹¹, părăsirea lor în pădure, omorârea lor deoarece se înmulțesc și nu au ce face cu ele, nu le pot îngriji sau pur și simplu nu și le doresc. Exemplul clasic îl reprezintă persoana care își cumpără un câine pentru pază, dar acesta față câțiva pui. Neștiind ce să facă cu ei, neavând nevoie de ei și neputând să îi îngrijească, persoana caută metode de a scăpa de ei. Cum nu are cui să îi dea, nu știe nici despre procedura castrării și nici nu cunoaște adăposturi, decide să îi arunce, să îi abandoneze, să îi omoare.

Printre altele, mai există și oameni care văd animalele ca pe o **distracție**, oameni care rănesc sau chiar omoară animale fără niciun motiv, ci doar pentru „amuzament”. Mai mult, sunt persoane care văd o oportunitate când se uită la animale, oportunitatea de a se impune prin rănirea sau schingiuirea animalelor. De asemenea, pentru ei reprezintă o modalitate de a induce frica altor persoane sau o metodă prin care să se „descarce”, lovind animalele sau pedepsindu-le pentru lucrurile făcute.

Totodată, sunt oameni care devin violenți cu animalele din sentimente de gelozie, furie, ură sau răzbunare.

4. Aspecte criminologice

Toate infracțiunile, implicit și cele care au în vedere violența împotriva animalelor, joacă un rol fundamental pentru studiul criminologiei deoarece putem observa cauzele și factorii determinanți care au condus la săvârșirea acestui tip de

---

¹⁰ L. Pop, I.-F. Popa, S.I. Vidu, *Drept Civil. Obligațiile*, ediția a II-a, revizuită și adăugită, București, editura Universul Juridic, 2020, p. 402.

¹¹ R. Sollund, *Expressions of speciesism: the effects of keeping companion animals on animal abuse, animal trafficking and species decline*, Jurnalul Crime, Law and Social Change, numărul 55/2011, p. 437-451.

fapte prevăzute de legea penală, scopul sau rezultatul pe care și l-a închipuit făptuitorul și, cel mai important lucru, putem încerca să le prevenim prin diverse modalități, cum ar fi sancțiuni mai potrivite pentru specificul infracțiunii.

Cu privire la violența împotriva animalelor există două ipoteze principale, așa cum s-a arătat în doctrina românească¹².

Prima dintre acestea este denumită ipoteza violenței graduale și face referire la faptul că violența împotriva animalelor precedă în multe cazuri comiterea altor infracțiuni care implică acte de violență, acestea din urmă fiind îndreptate chiar către oameni.

Cea de-a doua, denumită ipoteza devianței generalizate, semnifică, în opinia noastră, faptul că de multe ori infracțiunile legate de violența împotriva animalelor sunt comise de oameni care comit în aproximativ aceeași perioadă de timp și alte infracțiuni (nu doar de violență, deși acestea sunt evidențiate în majoritatea cărților de specialitate¹³).

Diferența dintre cele două teorii este ușor de înțeles. Prin urmare, cea graduală arată că alte infracțiuni de violență, dar de o gravitate și de un pericol social mai mare, pot apărea treptat în viața unei persoane care este violentă cu animalele. Pe de altă parte, cea generalizată ne duce cu gândul la o persoană care nu comite doar infracțiuni cu privire la violența împotriva animalelor, ci care săvârșește mai multe tipuri de fapte care vin în concurs, infracționalitatea devenind un lucru uzual pentru aceasta.

Reprezentând o serie de infracțiuni care prezintă un grad ridicat de pericol social și denotă cruzimea inexplicabilă a infractorilor este greu să prezentăm o listă exhaustivă a cauzele care pot conduce la comiterea faptelor din această categorie. Vom încerca totuși să prezentăm unele dintre cele mai frecvente cauze ale acestora, des întâlnite în practică.

În mod abstract, abuzul animalelor poate fi cauzat de ignoranța pe care o au oamenii cu privire la consecințele abuzive ale acestui comportament, de credința (evident greșită) că abuzul este justificat și de percepția că abuzul este benefic personal.

De asemenea, aspecte care trebuie luate în considerare sunt empatia pe care o deține o anumită persoană, nivelul de control social al individului, natura animalului abuzat, mediul familial și poziția socială a individului¹⁴.

---

¹² T. Manea, D.L. Ivan, *Violența împotriva animalelor. Dispozițiile art. 25 din Legea nr. 205/2004 privind protecția animalelor comentate și adnotate. Practică judiciară recentă*, București, Editura Hamangiu, 2020, p. 1.

¹³ P.B. Marques, M. Paulino și L.Alho, *Psychopathy and Criminal Behavior. Current Trends and Challenges*, Editura Academic Press, 2022, p. 445-468.

¹⁴ R. Agnew, *The Causes of Animal Abuse: A Social-Psychological Analysis*, *Theoretical Criminology* 2, nr. 2/1998, p. 177-209, disponibil la: <https://doi.org/10.1177/1362480698002002003>, link accesat la data de 11.05.2022.

Amenințarea sau rănirea animalelor sunt tactici des întâlnite, având scopul (pentru persoana care le efectuează) de a stabili sau exercita controlul asupra celorlalți membri ai familiei sau de a-și arăta dominanța. Ceea ce este și mai îngrijorător este că de multe ori violența împotriva animalelor coexistă cu alte tipuri de violență (verbală, fizică, psihică, sexuală)¹⁵.

O altă motivare pentru cruzimile aduse animalelor poate fi reprezentată de așteptările absurde pe care stăpânul le are față de un animal de companie, de anumite reacții ale animalului pe care acesta nu le înțelege¹⁶ și chiar intenția de a-l „dresa” prin violență, crezând că astfel va asculta și va învăța mai repede.

5. Efectele violenței împotriva animalelor

Urmările violenței împotriva animalelor nu sunt doar cele juridice, prevăzute de legea penală. Când analizăm efectele unei acțiuni (lovirea animalelor) sau inacțiuni (fapta de a lăsa animalele fără hrană sau fără apă) trebuie să privim problematica din toate punctele de vedere. Violența împotriva animalelor produce o serie de efecte în afara cadrului legal, cum ar fi suferința, durerea, creșterea agresivității și temerea societății.

În primul rând, este clar că violența le produce durere și suferință animalelor puse în discuție. În această privință nu cred că este nevoie să argumentăm teza deoarece este de la sine-înțeles că orice ființă vie suferă atunci când este lovită.

În al doilea rând, în cazul în care infracțiunea este săvârșită într-un cadru familial nu suferă doar animalul, ci și ceilalți membri ai familiei. Tocmai de aceea făptuitorii o văd ca pe o oportunitate de a se impune, de a teroriza psihic alte persoane sau de a se face ascultați.

Acestea ar fi efectele directe, însă din păcate efectele unei astfel de acțiuni nu se opresc aici, deoarece copilul care crește într-un mediu abuziv, fie că vorbim de violența împotriva animalelor ori de violența intrafamilială, e mult mai probabil să dezvolte probleme de comportament, care se pot extinde chiar și până la viața adultă. Minorii care sunt expuși la astfel de comportamente pot de asemenea să aibă performanțe școlare scăzute și pot dezvolta diferite boli precum anxietatea, depresia, iar în unele cazuri chiar să aibă tentative de suicid¹⁷.

---

¹⁵ S. McPhedran, *Animal Abuse, Family Violence, and Child Wellbeing: A Review*, 2008, p. 42, articol disponibil la: <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s10896-008-9206-3.pdf>, link accesat la data de 12.05.2022.

¹⁶ J. Scott, *Animal cruelty, pet abuse & violence: the missed dangerous connection*, Jurnalul Forensic Research & Criminology International, nr. 6/2018, p. 406-407.

¹⁷ S. McPhedran, *Animal Abuse, Family Violence, and Child Wellbeing: A Review*, 2008, p. 44, articol disponibil la: <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s10896-008-9206-3.pdf>, link accesat la data de 12.05.2022.

În al treilea rând, persoanele care au de suferit în urma infracțiunilor de violență împotriva animalelor sunt în multe cazuri chiar infractorii. O literatură de specialitate generoasă demonstrează că persoanele care lucrează în abatoare sau ferme sunt mult mai predispuse agresivității decât persoanele care lucrează în medii normale de muncă. Agresivitatea care poate fi dezvoltată de subiectul activ al infracțiunii este de două tipuri: orientată către afară (spre alți oameni, alte lucruri, mai multe animale) sau înăuntru (suicid)¹⁸, atunci când individul își dă seama de faptele pe care le săvârșește și apar sentimentele de regret pe care acesta nu mai poate să le suprime.

Violența împotriva animalelor are efecte negative și asupra societății în ansamblul ei. Nu multe persoane sunt indiferente atunci când vine vorba de rănirea, schingiuirea sau uciderea unui animal, iar majoritatea dezvoltă sentimente precum frică, tristețe, suferință, compasiune și furie. Aici intervine rolul criminologiei de a arăta că astfel de fapte care pun în pericol o valoare socială de așa natură trebuie reduse pe cât posibil și deci incriminate, indicând mai ales modalitatea care trebuie aleasă pentru a restabili ordinea socio-juridică.

6. Concluzii

Infracțiunile de violență împotriva animalelor prezintă un real interes pentru studiul criminologiei din prisma rezultatelor negative pe care acestea le au asupra societății. Totodată, ele ne ajută la aflarea cauzelor acestora și în încercarea de a le preîntâmpina prin studierea faptelor săvârșite în particular și a autorilor.

Legiuitorul adaptează pe cât posibil prevederile normative conform realității sociale, lucru observabil prin intermediul actualelor modificări și completări ale actelor normative din domeniul violenței împotriva animalelor.

În spirit critic, menționăm totuși că nu ar trebui neglijate aspecte precum limitele speciale de pedeapsă identice pentru aceeași faptă săvârșită asupra mai multor animale sau faptul că există unitate de incriminare pentru zoofilie și pentru uciderea animalelor. Prin urmare, ar trebui să avem în vedere aceste considerente pentru posibilele modificări legislative din viitor.

De asemenea, întrucât violența împotriva animalelor are efecte negative și dăunătoare asupra autorilor sau a persoanelor care asistă la ea, apreciem că este necesară incorporarea legislației din această materie în Codul penal, aceasta prezentând un pericol grav și real pentru societate¹⁹.

---

¹⁸ D. Sorin, *Natura Umană (2021) - film documentar România*, disponibil la: <https://www.naturaumana.com/> sau la <https://www.youtube.com/watch?v=IGwx2ByvSm4>, linkuri accesate la data de 11.05.2022.

¹⁹ În plus, în majoritatea țărilor dezvoltate regăsim aceste prevederi în codurile penale, cum ar fi în legislația franceză, care este una de inspirație pentru țara noastră.

Astfel există posibilitatea ca mai multe persoane să afle de reglementări și să fie îndeplinită funcția de prevenție a actului normativ prin respectarea lui. Această ultimă perspectivă vizează opiniile potrivit cărora criminologia are datoria de a evalua și de a optimiza practica anticriminală²⁰, la care ne alăturăm.

Bibliografie

1. T. Manea, H.-Ș. Tiugan, *Criminologie*, Editura ASE, București, 2021.
2. E. Molcuț, *Drept privat roman: terminologie juridică română*, ediție revăzută și adăugită, București, Editura Universul Juridic, 2011.
3. L. Pop, I.-F. Popa, S.I. Vidu, *Drept Civil. Obligațiile*, ediția a II-a, revizuită și adăugită, București, editura Universul Juridic, 2020.
4. R. Sollund, *Expressions of speciesism: the effects of keeping companion animals on animal abuse, animal trafficking and species decline*, Jurnalul Crime, Law and Social Change, numărul 55, 2011.
5. T. Manea, D.L. Ivan, *Violența împotriva animalelor. Dispozițiile art. 25 din Legea nr. 205/2004 privind protecția animalelor comentate și adnotate. Practică judiciară recentă*, București, Editura Hamangiu, 2020.
6. *Psychopathy and Criminal Behavior. Current Trends and Challenges*, editată de P.B. Marques, M. Paulino și L. Alho, Editura Academic Press, 2022.
7. R. Agnew, *The Causes of Animal Abuse: A Social-Psychological Analysis*, Theoretical Criminology 2, numărul 2, 1998, disponibil la: <https://doi.org/10.1177/1362480698002002003>
8. S. McPhedran, *Animal Abuse, Family Violence, and Child Wellbeing: A Review*, 2008, articol disponibil la: <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s10896-008-9206-3.pdf>
9. J. Scott, *Animal cruelty, pet abuse & violence: the missed dangerous connection*, Jurnalul Forensic Research & Criminology International, numărul 6, 2018.
10. *Natura Umană (2021)* - film documentar România, disponibil la: <https://www.naturaumana.com/>.
11. V. Cioclei, *Manual de criminologie*, ediția a 10-a, revizuită și adăugită, Editura C.H. Beck, București, 2022.

---

²⁰ V. Cioclei, *Manual de criminologie*, ediția a 10-a, revizuită și adăugită, Editura C.H. Beck, București, 2022, p. 57.